

ÇOCUKLARIN RESİMLERİNDEKİ AİLEYİ TANILAMA DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

S.Sunay Yıldırım DOĞRU*

A.İhsan TURCAN**

Emel ARSLAN***

Süleyman DOĞRU****

ÖZET

Çocuklar resim yoluyla bize duygularını yansıtabilirler ve olaylar hakkındaki his ve düşüncelerini ifade edebilirler. Çocuğun yaptığı resimler onun iç dünyasının aynası olarak kabul edilmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak çocuk resmi konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada; çocuk resminde aile kavramı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya Türkiye'den Konya İli Meram ve Selçuklu İlçelerinden ilköğretim okullarına devam eden 8-14 yaş arası 66 öğrenci ve Almanya'nın Berlin Şehrinde 8-14 yaş arası 58 öğrenci olmak üzere toplam 124 öğrenci alınmıştır. Öğrencilere zihinsel boyutu değerlendirmek amacı ile Goodenough Harris Adam Çizme Testi uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerden aile kavramını değerlendirmek amacı ile birer aile resmi çizmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonucunda her iki ülkede yaşayan çocukların cinsiyetine göre resim çizme ve aileyi tanıma durumları arasında kızların erkeklerden daha başarılı oldukları ve yaş ilerledikçe aileyi tanıma düzeyinin yükseldiği gözlenmiştir. Ayrıca kardeş sayısına göre aileyi tanıma puanları farklılaşmaktadır, okul başarısı yüksek olan öğrencilerin goodenough harris testinden aldıkları puan daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelime:Aile Kavramı, Çocuk ve Çizim

ABSTRACT

Children can reflect their feeling by picture and express their sense and thought about actions. Pictures that are done by child are accepted as the mirror of inside (interior) word of that child. By using these thought as guideline, a lot of researches are done for picture theme. In this study; the concept of family is tried to be evaluated in child picture. 66 students between 8 and 14 years old that are attended to the primary schools of Meram and Selçuklu district of Konya city in Turkey and 58 students between 8 and 14 years old that are attended to the primary schools in Berlin in Germany. So that total number of students is 124. In order to evaluate cognitive dimension of students, Goodenough Harris Adam Drawing test is applied. Furthermore, students are requested to draw a family picture with the aim of evaluation of perception of family of students. At the end of study, it's observed that male students are more successful than female students with respect to the gender of students that live in both country between picture drawing and family concept attitude. In addition to this one it is also observed that as the age becomes bigger, family concept level also becomes upper.

Keyword: Concept of family, Draw and child.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

*** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

**** T.C.Berlin Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni

Çocuk resmine olan ilgi 1885- 1920 yılları arasında yoğunlaşmıştır. Bu dönemde bir çok ülkede çocuk resimlerini farklı boyutlara göre değerlendiren araştırmalara rastlanmaktadır. Çocuğun yaptığı resimler onların iç dünyasının bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak çocuğun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapısının yaptığı resimlere yansımaları değerlendirilmiştir. Ayrıca 19.yy. sonlarında İngiltere ve Almanya’da çocuğun bedensel, ruhsal gelişimiyle birlikte onun resim ve yorumsal biçimlendirme etkinliklerindeki gelişiminin de incelendiği görülmektedir (Yavuzer,1993,s.22; San,1983,s.93).

Çocuk resmiyle ilgili önemli gelişmelerin başında , gelişim aşamalarına göre çocuk resmini sınıflandıran görüşler gelmektedir. Bu gelişme ile ilgili açıklamaların olmasının sebebi ise en çok bu konuda başarılı sonuçların elde edilmesidir. Daha sonraki çalışmalarda çocuk resimlerinde sınıflandırma ve tanımlama konularına yer verilmiştir. Bu konuda Kerschenshtiner (1905) okul çocukları üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda yaş kriterine göre çocuk resminde üç kategori ortaya çıkarmıştır. Bunlar: 1- Şematik, 2- Görsel ve 3- Üç boyutlu mekanı temsil eden resimlerdir (Şenel,1995,s.3-15). Ayrıca Klepsch ve Logie ise çocuklar çizer ve anlatır adlı yapıtlarında, çocuk resimlerindeki çizgilere 3 açıdan psikolojik yorum getirmişlerdir . Bunlar büyüklük, abartmalı çizgiler ve eksik bırakılan çizgilerdir (Klepsch – Logie, 1982,s.22).

Çocuk resmine sanatsal olarak bakıldığında ; erken yaşlarda anlamsız olan çizgiler zamanla yerini anlamlı resimlere bırakırlar. Sanat sürekli gelişen bir süreçtir. Her çocuğun bir sanat evresinden diğerine aynı zamanda ulaşması söz konusu değildir. Ancak yinede çocukların hemen hemen hepsi –üstün ve geri zekalı çocukların dışında- gelişimin diğer boyutlarında olduğu gibi sanatın gelişimi açısından da aynı yaşlarda aynı evrelerden geçerler. Çok genel bir yargıyla çocuklar büyüdükçe resimleri daha ayrıntılı, daha oranlı ve daha gerçekçi olacaktır. Bununla birlikte resimlerin gelişimi açısından her evrede çocukların yaptıkları resimleri niteleyen bazı çarpıcı ve ayırıcı özellikler bulunmaktadır. Yavuzer, çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almıştır.

1. Karalama dönemi (2-4 yaş)
2. Şema öncesi dönem (4-9 yaş)
3. Şematik dönem (7-9 yaş)
4. Gerçekçilik (Gruplaşma) dönemi (9-12 yaş)
5. Görünürde doğalcılık dönemi (12-14 yaş)

Bu evrelerde çocuklar ilkel çizgilerle başlayıp zamanla çizgilerdeki güçsüz ama özgür havadan kurtulur, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ve ölçülerine uyma eğilimi göstermektedirler (Yavuzer,1997,s.31).

Çocuk resmi üzerinde yapılmış pek çok çalışmada insan figürünün en gözde konu olduğunu göstermektedir (Matthews, 1984; Manning,1987,s.15-24; Luguët,1913). Ayrıca çocuk resmi ile ilgili araştırmada, konu seçiminde cinsiyet farklılıklarının da etkili olduğu kanıtlanmıştır. “Bir adam çiz” testi ile yapılmış çalışmalarda, çocukların çizimlerinde genellikle kendi cinsiyet figürleri tercih ettikleri ortaya konulmuştur (Goodenugh,1926; Koppitz,1968). Epignon’a göre resim, yalnızca yapısal tipi, karakteri ya da zekayı yansıtan bir yapıt değil, aynı

Cocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

zamanda geçmişte ya da şimdiki zamanda yaşanmış öğeleri içeren tam bir kişilik yansımasıdır. San'a (1979) göre resim, güdülenmemiş enerjiler ve fazla özgür bırakılmış anlatımlar, bir takım bilinçaltı güçlerin körüklenmesine, ortaya çıkmasına, komplekslerin açığa vurulmasına, yaşanmış sarsıntıların, birikmiş kin ve ya da küçük çocukluktan beri getirilmiş çocukluk özlem ve düşüncelerinin açıkça su yüzüne çıkmasına neden olabilir (Yavuzer,1997,s.87) Çocuk resmi, çocuğun çevresi, aile, anne, baba, kardeş ve arkadaş ilişkilerini ortaya koyabilir. Marett'e göre, resimde rastlantı yoktur. Her şey zorunludur. Her resim sembolik bir bilmece olarak öznenin (suje) duygusal halini, onun bilinç dışı hareket etme ya da cevap verme biçimini ifade eder (Manning,1987,s.15-24).

Çocuk resmi konusunda bu güne dek çok çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar genellikle çocukların çizim becerilerini değerlendirmeye yönelik çalışmalardır. Bu çalışmada ise, "yakın çevre özelliklerinin yansıması ve zihinsel gelişimin bir göstergesi olarak resim" konusu araştırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırma çocukların aileye bakış açısı ve aile içi duygusal yaşantıları ile;

- Yaşadıkları ülke,
- Yaş ,
- Cinsiyet ,
- Kardeş sayısı,
- Eğitimdeki başarı düzeyi,

arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu çalışma ile çocukların zihinsel gelişimleri hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Örneklem

Bu araştırmanın çalışma grubu Almanya'nın Berlin, Türkiye'nin Konya İllerinde ilköğretim okullarına devam eden 220 çocuk arasından ölçüte bağlı örneklem seçimi yöntemiyle seçilmiş öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde; özellikle Almanya'da yaşayan Türk çocuklarının verilen sözel yönergeleri algılayabilecek ölçüde Türkçe bilmelerine ve tüm çocukların "*aile resmi çiz*" ve Goodenough Harris Adam çizme testindeki "*insan resmi çiz*" yönergelerini doğru algılayabilmelerine dikkat edilmiştir.

Sınıf öğretmenleri ile ön görüşme yapılarak yukarıda belirtilen önkoşul davranışları gerçekleştirilebilen 8-13 yaş arası çocukların 58'i Almanya'nın Berlin şehrinden, çocukların 66'sı Türkiye'nin Konya şehrinden olmak üzere toplam 124 öğrenci örnekleme alınmıştır. Araştırmaya katılan çocukların 62'si kız, 62'si ise erkektir. Araştırmaya alınan çocukların Almanya için kendini ifade(alıcı ve ifade edici dil düzeyinde) edecek ölçüde Türkçe konuşabilen ve Türkçe konuşmaları anlayabilmeleri, bir öğretim kurumunda Almanca- Türk kültürü üzerine eğitim alan ve resim çizme becerisini engelleyebilecek herhangi bir fiziksel engeli olmayan çocuklardır. Türkiye'de yaşayan çocuklarda ise ; resmi bir kurumda ilköğretim düzeyinde eğitim alıyor olması ve her iki gruptaki çocuklar sosyo-kültürel açıdan benzer özellik gösteren çocuklar arasından seçilmişlerdir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada genel tarama modeli türlerinden, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar,1998,s.76-86; Kırcaali İftar,1998,s.2-6). Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli ile çocukların çizdikleri aile resimlerinin; yaşadıkları ülkelere ,yaşlara, cinsiyete, kardeş sayısına ve okul başarısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmaya katılan öğrencilerin zihinsel boyutunu değerlendirmek amacı ile Goodenough-Harris Adam Çizme Testi uygulanmıştır.

Goodenough Harris Adam Çizme Testi: bireylerin zihin gelişimlerini ölçmeyi amaçlamıştır. Zihin ölçüsü olarak resim çizme yaklaşımı “kavram geliştirme” sürecine dayanmaktadır. Adam çizme testi bireylerin bir şeyler üretmesi, yapması temeline dayanan projektif tekniklerdendir. Bu yöntemi ilk olarak Goodenough 1926’a geliştirmiştir. Goodenough bu testi “adam çizme” testi olarak geliştirmiş, daha sonra öğrencisi Harris (1963) ir tek adam çizme yanında bir paralel takım olarak ikinci bir resim , birde kadın çizme testini ilave etmiş, testi daha da zenginleştirmiştir. Goodenuogh – Harris Adam Çizme Testi uyarıcı olarak bir genel yetenek testidir. Test 4-14 yaşlar arasındaki bireylere uygulanmaktadır. Bireyin puan ortalaması 100 ve standart sapması 15 olan bir standart puana çevrilmiştir. Puanlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı 0.90 , aynı kişinin tekrar puanlaması arası korelasyon ise 0.94 bulunmuştur. Ülkemizde yapılan bir benzer ölçekler geçerliliği çalışmasında Özgüven(1988,s.342) Goodenough-Harris puanları ile Stanford-Binet puanları arasında 0.70’e yakın bir korelasyon bulunmuştur (Özgüven 1994,s.235-236).

Ayrıca öğrencilerden aileyi tanılama durumlarını değerlendirmek amacı ile birer aile resmi çizmeleri istenilmiştir. Bunun için öncelikle sınıf öğretmenlerinden çocuklara aile kavramı hakkında kısa bir açıklama yapmaları, daha sonra çocuklara aile ile ilgili düşüncelerini sormaları istenmiştir. Çocukların bu konudaki düşünceleri belirlendikten sonra öğretmen, çocuklara 25x25 ebadında beyaz resim kağıtlarını dağıtmış ve çocuklarda bu kağıtlar üzerine birer aile resmi çizmelerini istemiştir.

Öğrencilerin çizdikleri resimleri değerlendirmek amacıyla Yavuzer(1995) ve Kırkan(1994) tarafından yapılmış resim değerlendirme formlarından yararlanılmıştır. Ayrıca rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında uzman kişilerin görüşleri alınarak aile resmi değerlendirme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünden 10, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 8, öğretim üyesine gösterilmiş ve bu kişilerin görüşleri doğrultusunda öğrencilerin çizmiş oldukları resimler incelenmiştir. Öğrencilerin çizdikleri aile resmi ile ilgili bulgular “11” kategoride değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Aile resimlerini değerlendirmek için şu sorular hazırlanmıştır;

Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

1. Aile üyeleri tamam mı?
2. Çocuk kendisini çizmiş mi?
3. Anne var mı?
4. Baba var mı?
5. Kardeşler tamam mı?
6. Aile birlikte mi (dağınık mı)?
7. Kendisi aile içinde mi? (dışında mı)?
8. kendisini aile sırasına uygun mu çizmiş?
9. Aile üyelerinden birinin özel bir yakınlık (etkisi) veya durumu var mı?
10. Aile üyeleri birden fazla çizilmiş mi?
11. Aile üyeleri dışında başkaları da çizilmiş mi?

Bu sorulardan ilk 8 soruya evet yanıtı verebiliyorsa bir (1) puan, eğer hayır yanıtı veriliyorsa sıfır (0) puan verilmiştir .9,10,11.sorularda ise hayır cevabı veriyorsa (1) puan evet cevabı veriyorsa (0) puan verilmiştir. Değerlendirme toplam puan üzerinde yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen veriler SPSS 6.0, Excel 7.0 istatistik programında yapılmıştır. Çocukların testlerden aldıkları puanlar ile aile durumları ve yaşlar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde varyans analizi ANOVA, cinsiyetler ve ülkeler arasındaki farklılığın değerlendirilmesinde ise bağımsız t testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki farklılıkların test edilmesinde anlamlılık düzeyi $P<0,05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre Goodenough-Harris testinden aldıkları puanların karşılaştırılması aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Ülkelere Göre Öğrencilerin Aile Resmi Çizme Testi Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Ülke	N	Aritmetik Ortalama	SS	t	df	P	
Almanya	66	7,59	2,42	3,65	122	0,000*	P<0,05
Türkiye	58	9,05	4,95				

Tablo 1 incelendiğinde Almanya ve Türkiye'deki öğrencilerin Aile Resmi Çizme Testi puanları karşılaştırılmış ve Almanya'da yaşayan Türk öğrencilerin aritmetik ortalamaları 7,59, Türkiye'dekilerin ise 9,05 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin Aile Resmi Çizme Test puanlarının t değeri 3,65 olarak hesaplanmıştır. Farklı ülkelerdeki öğrencilerin test puanları arasında $p<0,05$ manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Türkiye'de yaşayan öğrencilerin, Almanya'da yaşayanlara göre aile kavramının daha gelişmiş olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Goodenough_Harris Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P	
Gruplar Arası	4290,465	6	715,077	4,650	0,000	P<0,05
Gruplar İçi	17993,277	117	153,789			

Tablo 2’de öğrencilerin yaş gruplarına göre Goodenough-Harris test puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin Yaş gruplarına 7 kategoride düzenlenmiştir. Yaş değişkenleri arasındaki farklılıkları varyans analizi (F Testi) ile sınanmıştır. Yaş değişkenine göre öğrencilerin testten aldıkları puanların F değeri 4,65 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin yaş gruplarına göre Goodenough-Harris test puanları arasındaki $p < 0,05$ manidarlık düzeyinde önemli farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farkın hangi yaş grubu ya da gruplarından kaynaklandığını bulmak için Tukey testi yapılmıştır.

Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

Tablo 3. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Goodenough-Harris Test Puanlarının Tukey Testi İle Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Yaş Grubu		Ortalamalar Farkı	P	
8	9	1,41	0,998	p>0,05
	10	-4,57	0,927	p>0,05
	11	-13,20	0,087	p>0,05
	12	-9,51	0,271	p>0,05
	13	-14,82	0,009*	P<0,05
	14	-6,76	0,749	p>0,05
9	10	-5,99	0,695	p>0,05
	11	-14,62	0,020*	P<0,05
	12	-10,93	0,75	p>0,05
	13	-16,24	0,001*	P<0,05
	14	-8,18	0,454	p>0,05
10	11	-8,63	0,480	p>0,05
	12	-4,94	0,875	p>0,05
	13	-10,25	0,131	p>0,05
	14	-2,19	0,999	p>0,05
11	12	3,68	0,984	p>0,05
	13	-1,61	1,000	p>0,05
	14	6,44	0,841	p>0,05
12	13	-5,30	0,834	p>0,05
	14	2,75	0,996	p>0,05
13	14	8,05	0,508	p>0,05

Tablo 3’de öğrencilerin yaş grupları açısından Goodenough-Harris Test puanları arasındaki farklılık Tukey testi ile analiz edilmiştir. Yaş gruplarına göre test puanları açısından 8 ile 13 yaş grupları, 9 ile 11 yaş grupları ve 9 ile 13 yaş grupları arasında p<0,05 manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. 13 yaş grubundaki öğrenciler 8 ile 9 yaş grubundaki öğrencilerden, 11 yaş grubundaki öğrencilerde 9 yaş grubundaki öğrencilerden daha yüksek puan almışlardır.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Goodenough-Harris ve Aile Çizme Testlerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Testler	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	SS	t	df	P	
Goodenough-Harris Testi	Erkek	62	21,72	10,47	6,78	122	0,000	P<0,05
	Kız	62	35,75	12,47				
Aile resmi Çizme Testi	Erkek	62	7,98	2,49	0,037	122	0,971	p>0,05
	Kız	62	7,96	2,38				

Tablo 4'te öğrencilerin cinsiyetlerine göre Goodenough-Harris ve Aile Çizme testlerinden aldıkları puanların karşılaştırılmıştır. Goodenough-Harris testinde erkek öğrencilerin aldıkları puanların aritmetik ortalamaları 21,72, kız öğrencilerin 35,75 olarak bulunmuştur. Aile Resmi Çizme testinden ise kızların aritmetik ortalamaları 7,96, erkeklerin ise 7,98 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak öğrencilerin Goodenough-Harris İnsan çizme testinden cinsiyete göre aldıkları puanları arasında $p < 0,05$ manidarlık düzeyinde bir fark ortaya çıkmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre Goodenough-Harris testinde daha başarılı oldukları söylenebilir.

Tablo 5. Okul Başarısına Göre Öğrencilerin Goodenough-Harris Ve Aile Resmi Çizme Testlerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Testler	Okul Başarı Durumu	N	Aritmetik Ortalama	SS	t	df	p	
Goodenough-Harris Testi	Başarılı	102	30,17	14,01	2,61	122	0,010*	P<0,05
	Başarısız	22	22,09	7,73				
Aile resmi Çizme Testi	Başarılı	102	8,08	2,25	1,11	122	0,26	P>0,05
	Başarısız	22	7,45	3,12				

Tablo 5'de öğrencilerin okul başarısı ile testlerdeki başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Goodenough-Harris Testine göre okul başarısı yüksek olan öğrencilerin aritmetik ortalaması 30,17 iken, bu oran okul başarısı düşük öğrencilerde 22,09 olarak bulunmuştur. Aile Resmi Çizme Testinde ise Başarılı öğrencilerin aritmetik ortalaması 8.08, başarısız öğrencilerde ise bu oran 7,45 olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak Okul başarısı ile Goodenough-Harris Testi arasında $p < 0,05$ manidarlık düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durum okul başarısı yüksek öğrencilerin lehindedir. Öğrencilerin yaşadıkları ailelerin sosyal konumlarına (birlikte yaşıyor, boşanmış, ebeveynlerden biri ölmüş) göre Goodenough-Harris ve Aile Resmi Çizme Testlerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmış, ancak aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca yaş faktörünün öğrencilerin Aile Resmi Çizme Testinden aldıkları puanlar üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Tablo 6. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Aile Resmi Çizme Testi Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p	
Gruplar Arası	221,326	3	70,442	16,458	0,000	P<0,05
Gruplar İçi	513,601	120	4,280			

Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayılarına göre Aile Resmi Çizme puanları karşılaştırılmış ve F değeri 16,458 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin kardeş sayılarına göre, Aile Resmi Çizme test puanları arasında $p < 0,05$ manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farkın hangi kardeş sayısı grubu veya gruplarından kaynaklandığını bulmak için Tukey Testi yapılmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Aile Resmi Çizme Testi Toplam Puanlarının Tukey Testi İle Karşılaştırılması

Kardeş Sayısı		Ortalamalar Farkı	P	
1	2	-0,071	0,810	$p > 0,05$
	3	1,08	0,534	$p > 0,05$
	4	2,51	0,012*	P < 0,05
2	3	1,80	0,001*	P < 0,05
	4	3,23	0,000*	P < 0,05
3	4	1,43	0,015*	P < 0,05

Tablo 7 incelendiğinde kardeş sayılarına göre Aile Resmi Çizme Test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Tukey Testi ile analiz edilmiştir. Kardeş sayısına göre Aile Resmi Çizme Testi puanları arasında 1 ile 4, 2 ile 3, 2 ile 4, 3 ile 4 kardeş sayıları arasında $p < 0,05$ manidarlık düzeylerinde anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Diğer kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Tek çocuk olanların aileyi algılama puanları 4 kardeşi olanlara göre, 2 kardeşi olanlar 3 kardeşi olanlara göre, 2 kardeşi olanlar 4 kardeşi olanlara göre, 3 kardeşi olanlar 4 kardeşi olanlara göre daha yüksektir.

TARTIŞMA

Ülkelere göre öğrencilerin Aile Resmi Çizme Test puanlarının karşılaştırılması incelendiğinde Türkiye’de yaşayan Türk öğrencilerin Almanya’da yaşayan Türk öğrencilerden daha başarılı oldukları görülmektedir. Dolayısıyla aile kavramının Türkiye’de yaşayanlarda daha fazla olduğu söylenebilir. Yavuzer (1997), yaptığı çalışmalar sonucunda çocukların ilkel çizgilerle başlayıp zamanla çizgilerinin özgürlükten uzaklaşıp, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ve ölçülerine uyma eğilimi gösterdiklerini, çocuğun çevresi, aile, anne-baba, kardeş ve arkadaş ilişkilerini ortaya koyabileceğini vurgulamaktadır. Bunun çeşitli nedenleri olabilir. Türkiye’de yaşayan Türk çocukları kendi ülkelerinde kendi öz kültürlerine göre, kendi dillerinde eğitilmekte ve yaşamaktadırlar. Doğal olarak Türk kültürel yapısında aile algısı net bir şekilde ve doğal olarak oluşmaktadır. Oysa Almanya’da yaşayan Türk öğrencilerin aileleri 1960-1970’li yıllarda Türkiye’den Almanya’ya işçi olarak gelmiş ve bir dönüş beklentisi içerisinde olan ebeveynlerin çocuklarıdır. Bu ailelerde Türk kültür yapısı bozulmuş, ebeveynlerin çoğunluğu net bir şekilde Türkçeyi bile konuşamamaktadırlar. Bu ve buna benzer pek çok nedenden dolayı her ikisi de aynı kültürden çıkmış olan bu iki grup zamanla

birbirlerinden uzaklaşmış ve Almanya’da yaşayan Türkler, Türk kültür yapısındaki değişimleri takip edememişlerdir.* Almanya’da yaşayan Türk ailelerinin yaşadıkları toplumun beklentileri, sosyo-kültürel ve ekonomik şartları nedeniyle orada yaşayan Türk öğrencilerin aile kavramında farklılaşma olmuş olabilir. Ayrıca bu çalışma planlanırken Türk kültürel yapısı temel alınmış ve her iki grubu oluşturan (özellikle Almanya’da yaşayan Türk öğrencilerin) öğrencilerin aile kavramının okul başarısı ve sosyal yaşama etkileri araştırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin yaşlarının ilerledikçe çevreyi algılama düzeylerinin geliştiği ve çocukların bu durumu resimleriyle ortaya koydukları görülmektedir. Öğrencilerin Goodenough Harris Adam Çizme Testinden aldıkları puanlar incelendiğinde de yaş ilerledikçe test başarısının arttığı da gözlenmektedir. Piaget’e göre çocuklukta zekanın gelişimi, büyük ölçüde biyolojik olgunluğu ve çocuğun yaşına bağlı olarak bazı evrelerden geçerek ilerler (Piaget,1971). Yine bu konuda pek çok araştırmacının bu testi kullanarak, çocuklarının yaşları büyüdükçe çizimlerdeki ayrıntıların da çoğaldığını saptamışlardır (Yavuzer,1992,s.36 ; Solis ve Mata,1985,s.1039-1042). Çocuk resmine insan figürü konulu çalışmalarında da yaşın önemli bir değişken olduğu ve yaş ilerledikçe çocukların insan figürü çizimlerinde daha fazla ayrıntıya yer verdikleri görülmüştür.

Cinsiyete göre öğrencilerin Goodenough-Harris Adam Çizme Testi ve Aile Resmi Çizme Testinden aldıkları puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetleri ile Aile Resmi Çizme Testi puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu da göstermektedir ki, bu çalışmada kız ve erkek öğrenciler arasında cinsiyete göre aileyi algılama durumları arasında bir fark yoktur. Ancak bu konuda yapılan çalışmalarda kız çocuklarının hem resim çizme becerilerinin hem de resimlerinde aile kavramının erkeklere oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu konuda Şenel (1995)’in çocuk resminde aile ve plan algısı konulu çalışmasının sonuçları da kız öğrencilerin aileyi algılamada ve bunu resimlerinde yansıtmada erkeklere oranla daha başarılı oldukları sonucunu bulmuştur. Ayrıca Kırkan’ın (1994)’te yapmış olduğu çocuk resminde aile konulu çalışmasında da kız öğrencilerin aileyi tanımlama ve bunu resimlerinde ifade etmede daha başarılı oldukları sonucu bulunmuştur. Fakat bu iki çalışmada Türkiye’nin kırsal bölgelerinde yapılmış olup, kız çocuklarının Türk kültürel yapısına uygun yaşam biçimlerinden kaynaklanıyor olabilir. Ancak bu çalışma Türkiye’den uzakta yaşayan bir grup Türk çocuk ve Türkiye’de olup da kırsal kesimin dışında daha farklı sosyo-kültürel yapıya sahip (sosyo-ekonomik ve kültürel yönden zengin) gruplar üzerinde yapılmıştır. Bu gruplar içerisindeki çocuklarda cinsiyet ayımı kırsal bölgelerdekinden daha az olması kız ve erkek çocuklarının aileyi algılama durumlarını etkilemiş olabilir.

Goodenough-Harris Adam Resmi Çizme Testi ile öğrencilerin cinsiyetleri arasındaki ilişkiye bakıldığında sonuçların kızların lehine olduğu görülmektedir. Bunun nedeni kız çocukların gelişim alanlarında genel olarak erkek öğrencilerden biraz daha önde olmalarında kaynaklanıyor olabilir. Gelişim kız

Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

çocuklarda erkeklere oranla daha erken yaşlarda başlamakta ve daha hızlı olmaktadır. Bu durum öncelikle bedensel gelişim olmak üzere tüm gelişim alanlarında görülmektedir (Onur,1987, s.112).

Okul başarısına göre öğrencilerin Goodenough Harris Adam Çizme Testi ve Aile Resmi Çizme Testlerinden aldıkları puanlara bakıldığında, okul başarısı yüksek olan öğrencilerin Goodenough Harris Adam Çizme Testinde de başarı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Bu konuda Şenel(1995) ve Kırkan(1994) tarafından çocuk resminde aile kavramı konusunda yapılmış çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur. Şenel(1995)'in çalışmasında çocukların içinde buldukları sosyal çevre, gittikleri okul ve okulda birlikte oldukları öğretmenlerin aile kavramı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukların zihinsel boyutunun yani okul başarısının yaptıkları resimle doğru orantılı bir gelişim gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Klepsch (1982), yaptığı “Bir Öğretmen Çiz” konulu çalışmasında “Öğretmene Karşı Tutum” ve “Öğrenme Sürecine Karşı Tutum” ölçeklerini uygulamıştır. Çalışma sonucunda çocukların öğretmene karşı tutumlarından çok kendi kişiliği hakkında bir şeyleri açığa vurmasından, kendi tutumunu resmine yansıtmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Yine bu çalışmada öğrencilerin okul başarısının öğretmene karşı tutumla alakalı olduğu ve okul başarısı yüksek öğrencilerin resimlerinde daha ayrıntılı çizimlere yer verdikleri bulunmuştur.

Öğrencilerin yaşadıkları ailelerin sosyal konumlarına göre (aile birlikte yaşıyor, ebeveynlerden biri ölmüş, ebeveynler boşanmış ve büyükanne, büyükbaba,anne-baba ve diğer aile büyüklerinin bir arada olduğu kalabalık aileler) Goodenough Harris Adam Çizme ve Aile Resmi Çizme Testlerinden aldıkları puanlar karşılaştırılmış ancak aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bunun nedeni çocukların ailelerinden çeşitli nedenlerle ayrı bile olsalar, bilinç altında birlikte yaşama arzusundan kaynaklanıyor olabilir. Uzmanlara göre resim, psiko-pedagojik açıdan çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir ölçüt olduğu gibi, onun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır. Çocuklar resimlerinde kendi hayatlarına eksikliğini duyduğu nesne, obje ve olaylara yer verir, bazen de abartırlar (Klepsch ve Logie,1982 ; Winner,1986,s.25-35; Cüceloğlu,1996,s. 46 ; Yavuzer,1997,s. 31-38).

Öğrencilerin kardeş sayısına göre aile resmi çizme test puanları karşılaştırılmış ve kardeş sayısı ile aile resmi çizme puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evdeki kardeş sayısı azaldıkça çocukların aileyi algılama düzeyinde bir artış olduğu gözlenmiştir. Özellikle tek çocuklu çekirdek aile yapısında olan çocukların aile kavramının daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni, kalabalık aile ortamlarında ebeveynlere düşen sorumlulukların fazla olması ve ailenin yaşam koşulları nedeni ile birlikte geçirdikleri zamanın az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Nitekim Türk kültürel yapısındaki kalabalık aile olgusu yüksektir. Bu konuda Kırkan(1994)'te yaptığı, çocuk resminde aile konulu çalışması Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde (kırsal kesimde) yapılmıştır. Bu bölgelerde genellikle çocuk sayısı fazla olan aileler bulunmaktadır ve sosyo-ekonomik yönden zayıf bölgelerdir. Kırkan, bu çalışmasında da

kalabalık ailelerde aile kavramının daha zayıf olduğunu, bunun nedeninin de yaşam koşullarından dolayı aile üyelerinin çalışmak zorunda kalmaları ve birlikte daha az zaman geçirmelerinden kaynaklandığını düşünmektedir.

KAYNAKÇA

- Cüceloğlu, D., **İnsan Ve Davranışı**. Remzi Kitabevi. İstanbul:1996 S: 46
- Goodenough, F., **The Mesasurement Of İntelligence By Drawings**. New York Books.1926.
- Karasar, N., **Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeleri Teknikler**. Araştırma Eğitim Danışmanlık,Ltd. 1995, S:76-86
- Kırcaali-İftar,G., **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Nichtveröffen-Hichte Unterrichtsnotizen. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir:1998, S: 2-6
- Kırkan, U., **Çocuk Resminde Aile** , Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim İş Eğitimi Anasanat Dalı. İstanbul: 1994, S.1-17, 145-154.
- Klepsch,M., Logie., **Children Draw And Tell: An Introduction To The Projektive Uses Of Children's Human Figure**. Brunner Mazel Inc. New-York:1982.
- Koppittz, M.E., **Psychological Evaluation Of Childrens Human Figure Drawings**. 1968.
- Luguet,G.H. Les Dessins D'un Enfant: Etude Psychologique Librairie Felix Alcan, Paris:1913
- Manning, T.M. (Portsmounh Psychiatric Ctr.VA) **Agression Depicted İn Abused Childrens Drawing Special Issue Childhood Sexual Abuse Arts İn Psychotherapy** 1987, Vol.14(1) S:15-24.
- Mathews, J., **(Gold Miths Call School Of Art. Desigh, London-England)Children Drawing. Are Young Children Reasly Scribbling?** Early Child Development & Care 1984. Vol:18 (1-39).
- Onur, B., **Ergenlik Psikolojisi**. Hacettepe Taş Yayıncılık Ltd. Şti. Ankara: 1987 S: 112-118
- Özgüven, E. Ve Diğerleri., **Yurtkur Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Beklenti Ve Problemleri**. Ankara: 1988, S:342
- Özgüven, E., **Psikolojik Testler**. Yeni Doğuş Matbaası. Ankara:1994, S:235-236
- Piaget,J., Inhelder, B.**Mental Imagery İn The Child**. Basic Books, New York.1971
- San, İ., **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ankara:1983, S.93.
- San,İ., **Sanatsal Yaratma Ve Çocukta Yaratıcılık**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Genel Yayın No:181 Ankara: 1979, S: 27
- Solis, C.R.P., Mata, L.G.(Inst. Mexicanodel Seguro Social,Unidad De Investigacion Biomedica De Occidente, Guadalajara)**Childres Human Figure Drawings And İmpulsive Style At Two Levels Of Socio Economic Status Perceptual Motor Skills**. 1985, Vol.61/3 S: 1039-1042

Çocukların Resimlerindeki Aileyi Tanılama Durumlarının Değerlendirilmesi

Şenel, S., **Çocuk Resminde Aile Ve Plan Algısı**. Marmara Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Sanat Dalı Master Tezi. İstanbul:1995, S.3-41.

Winner, E. (Boston Call) Where Pelicans Kiss Seals, Psychology To Day, 1986. Vol.20 S:25-35

Yavuzer, H., **Resimleriyle Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul:1997, S: 31

Yavuzer, H.,**Resimleriyle Çocuğu Tanıma**, İstanbul:1993, S:22.